

الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ

مجتمع آموزش عالی فقه



سرشناسه:	عبدالقیوم، آیتی، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور:	زنان و قیام عاشورا، از مدینه تا مدینه
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)، ۱۳۹۴.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۴۳۴-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیبای مختصر
یادداشت:	فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
یادداشت:	کتابنامه .
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۴ (فیبا).
یادداشت:	چاپ سوم: ۱۳۹۵ (فیبا).
شماره کتابشناسی ملی:	۳۸۲۶۲۰۸

این اثر را به عاشورثیانی که در نهضت حسینی نقش آفرینند و نامشان را در تاریخ ماندگار کردند، تقدیم می‌کنم.

زنان و قیام عاشورا از مدینه تا مدینه

عبدالقیوم آیتی



مرکز بین المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

زنان و قیام عاشورا، از مدینه تا مدینه

مؤلف: عبدالقیوم آیتی

چاپ سوم: ۱۳۹۵ اش / ۱۴۳۷ اق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

مراکز پخش:

ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸

تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵

تلفن: ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵ - ۹

ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۰۶

ایران، قم، مجتمع ناشران، طبقه سوم واحد ۳۰۸. تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۴۰۲

pub.miu.ac.ir ✉ miup@pub.miu.ac.ir

📍 https://telegram.me/pub_almostaafa

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

● ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

● مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی

● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

● ناظر فنی: محمدباقر شکری

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعة المصطفیٰ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم العالمية» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم» را تأسیس کرده است.

اثر حاضر با عنوان زنان و قیام عاشورا، از مدینه تا مدینه حاصل پژوهش فاضل گرامی جناب آقای عبدالقیوم آیتی، کوششی است در به

ثمر رساندن گوشه‌ای از این اهداف متعالی.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

فهرست

مقدمه.....	۱۱
۱. کلیات و مفاهیم.....	۱۳
چیزیستی نقش.....	۱۳
زنان تأثیرگذار تاریخ.....	۱۴
ضرورت حضور زنان تأثیرگذار در عاشورا.....	۲۱
راهبرد همراهی زنان تأثیرگذار در عاشورا.....	۲۳
۲. شناخت زنان تأثیرگذار در عاشورا.....	۲۹
زنان هاشمی.....	۲۹
۱. حضرت زینب کبری <small>علیها السلام</small>	۲۹
۲. ام‌کلثوم.....	۳۲
۳. زینب صغری.....	۳۴
۴. رقیه دختر امام علی <small>علیه السلام</small>	۳۴
۵. فاطمه، دختر امام حسن مجتبی <small>علیه السلام</small>	۳۵
۶. رمله (همسر امام حسن مجتبی <small>علیه السلام</small>).....	۳۶
۷. فاطمه دختر امام حسین <small>علیه السلام</small>	۳۶
۸. سکینه دختر امام حسین <small>علیه السلام</small>	۳۷
۹. رقیه، دختر امام حسین <small>علیه السلام</small>	۳۹
۱۰. ام‌کلثوم، دختر عبدالله.....	۴۱

۱۱. رباب، دختر امریء القیس بن عدی ۴۱
۱۲. ام‌البینین ۴۲
۱۳. دختران امام علی علیه السلام ۴۳
۱۴. دختران امام حسن مجتبی علیه السلام ۴۳
۱۵. فضّه نوبیه ۴۳
۱۶. کنیزان امام حسین علیه السلام ۴۴
- زنان غیر هاشمی ۴۵
۱. ماریه، دختر سعد ۴۵
۲. ماریه، دختر منقذ ۴۶
۳. طوعه ۴۸
۴. دلهم، دختر عمرو ۵۰
۵. ام‌خلف، همسر مسلم بن عوسجه ۵۲
۶. ام‌وهب، همسر عبدالله بن عمیر کلبی ۵۳
۷. مادر عمرو بن جنادة ۵۵
۸. همسر حبيب بن مظاهر ۵۷
۳. زنان و عرصه‌های تأثیرگذار عاشورا ۵۹
- تحریک عواطف و احساسات ۶۰
- آموزش و تربیت ۶۱
۱. تأثیر غیر مستقیم ۶۱
۲. تأثیر مستقیم ۶۲
- شرکت در جهاد ۶۲
- تشویق مردان به جهاد ۶۳
- مقاومت و پایداری ۶۵
- حفظ ارزش‌ها ۶۶
- دفاع از خاندان پیامبر ۶۹
- پرستاری زنان ۷۱
۴. نقش زنان در دوره اسارت ۷۳
- زنان تأثیرگذار در دوره اسارت ۷۷

۷۷	۱. نقش حضرت زینب <small>علیها السلام</small>
۷۹	(الف) نقش زینب <small>علیها السلام</small> در واقعه عاشورا.....
۸۱	(ب) نقش زینب <small>علیها السلام</small> در کوفه.....
۸۹	(ج) نقش زینب <small>علیها السلام</small> در شام.....
۹۱	۲. نقش فاطمه دختر امام حسین <small>علیه السلام</small>
۹۶	۳. نقش امّ کلثوم.....
۱۰۰	عرصه‌های تأثیرگذاری زنان در دوره اسارت.....
۱۰۰	زنان تأثیرپذیر در دوره اسارت.....
۱۰۱	(الف) زنی از طایفه بنی بکر.....
۱۰۱	(ب) همسر خولی.....
۱۰۲	(ج) زنی از کوفه.....
۱۰۲	(د) همسر یا خواهر کعب بن جابر.....
۱۰۳	(ه) پیر زنی به طفلان مسلم پناه داد.....
۱۰۳	(و) هند، همسر یزید.....
۱۰۴	(ز) زنان آل ابوسفیان.....
۱۰۵	۵. پیام‌رسانی زنان پس از قیام عاشورا.....
۱۰۵	انتخاب پیام‌رسان مناسب.....
۱۰۶	روش پیام‌رسانی مناسب.....
۱۰۶	۱. خطبه و سخنرانی.....
۱۰۹	۲. عزاداری.....
۱۱۰	تأثیرگذاری زنان پیام‌رسان در کاخ یزید.....
۱۱۲	تأثیرگذاری زنان پیام‌رسان در مدینه.....
۱۱۳	۱. خبر ورود کاروان اسرا به مدینه.....
۱۱۴	۲. عزاداری اهل بیت <small>علیهم السلام</small> در مدینه.....
۱۱۵	۳. شعر و مرثیه‌سرایی در مدینه.....
۱۱۶	(الف) امّ کلثوم.....
۱۱۷	(ب) ام‌البنین.....
۱۲۰	(ج) رباب دختر امرئ‌القیس بن عدی.....

۱۰ زنان و قیام عاشورا از مدینه تا مدینه

- ۱۲۲..... (د) دختران عقیل.....
- ۱۲۴..... (ه) کنیز امام حسین علیه السلام.....
- ۱۲۴..... تأثیرگذاری زینب علیها السلام در جریان خون‌خواهی.....
- ۱۲۷..... نتیجه‌گیری.....
- ۱۳۱..... کتابنامه.....

مقدمه

مورخان اسلامی، قیام عاشورا و نقش‌آفرینی زنان را در این حادثه، از زوایای گوناگونی بررسی کرده‌اند. رویکرد این مورخان به قیام عاشورا اعتقادی، اجتماعی و تربیتی بوده و این موضوع را از نظر ارزش‌های دینی بررسی کرده‌اند. بعضی از اندیشمندان، بر این باورند که انسان‌هایی می‌توانند عهده‌دار چنین نقش‌هایی شوند که از نظر تعلیم و تربیت به درجه کمال رسیده باشند.

آن‌گاه که عده‌ای از زنان تأثیرگذار، از مدینه همراه کاروان حسینی حرکت کردند، این همراهی، با شهادت امام حسین علیه السلام در کربلا پایان‌پذیرفت؛ بلکه دوره دشوار اسارت را هم تجربه کردند و چون به مدینه بازگشتند، با رسالت عظیم خویش‌خبر و پیام حادثه عاشورا را به جهانیان رساندند که امام و پیشوای انسان‌های آزاده چگونه به شهادت رسید.

زنان تأثیرگذار در حادثه مهم عاشورا همانند مردان، تأثیرگذار بودند. در میدان رزم و پیکار دوشادوش مردان خویش از خاندان اهل بیت علیهم السلام دفاع کردند. در دوره اسارت، علاوه بر سرپرستی از کودکان و بازماندگان

عاشورا، در برابر دشمنان اهل بیت علیهم السلام به مبارزه برخاستند و چهره کریه آنان را برای همیشه تاریخ، ثبت کردند.

پس از حادثه عاشورا رسالت مهم دیگرشان نشر پیام و آموزه‌های غنی عاشورا برای مردم ناآگاه بود. آنان با وجود تحمل آن همه مصائب جان‌فرسا توانستند به بهترین شکل از عهده این مسئولیت برآیند، و همین‌طور برای سایر زنان و مردان الگویی شایسته شوند و در زمینه‌های شجاعت، شهادت، ایثار و صبر تجلی و بروز پیدا کنند.

این پژوهش در قالب یک مقدمه و پنج فصل تدوین شده است. در فصل اول: کلیات و مفاهیم مرتبط با این موضوع بررسی شده است؛ در فصل دوم: زنان تأثیرگذار در قیام عاشورا؛ معرفی شده‌اند؛ در فصل سوم: عرصه‌های تأثیرگذاری زنان در عاشورا تبیین شده است؛ در فصل چهارم و پنجم این نوشتار به نقش زنان در دوره اسارت و نیز پیام‌رسانی زنان در قالب‌های خطابه و شعر و عزاداری پرداخته شده است.

عبدالقیوم آیتی - ۱۳۹۰